

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Українське козацтво: історія та традиції

*Народознавча година
до Дня Українського козацтва*

Зоя Жеребкіна, завідувач бібліотеки,
Ганна Павлова, бібліотекар

***Непереможні козаки,
Вам лине слава крізь віки,
Вам дякуєм за Україну.
Не дали впасти на коліна!***

Наталія Кіщук



Козаччина – феноменальне явище світової історії, яке не має аналогів в інших народів.

Перші письмові згадки про козаків датуються в польських хроніках 80-90 роками XV століття, але тільки в середині XVI століття їхня кількість зросла настільки, що козацьке військо почало впливати на перебіг політичних подій в Україні та Європі.

Європейські монархи наймали козаків для участі у військових операціях.

З напіввійськового промислу козацтво перетворювалося на окремий стан тогочасного українського суспільства.



Цікаві факти про українських козаків

Походження терміна

Термін «козак» має кілька теорій походження:

- *за тюркською версією* означає вільну людину або воїна;
- *польські вчені* пов'язують його з ватажком Козаком, що боровся з татарами;
- у перекладі з *турецької мови* «козак» — розбійник, волоцюга.

Слово козак увійшло у свідомість нашого народу в значенні **вільна, озброєна людина, народний месник, борець за свободу та незалежність України.**

Цікаві факти про українських козаків

Хто міг стати козаком?

Козаками ставали добровільно, але лише ті, хто був вільним, мав зброю, сповідував православ'я та говорив українською. Символом свободи й незалежності козаків є образ «*Козака Мамая*» – утілення їхньої вільної душі.



Цікаві факти про українських козаків

Життя за порогами Дніпра

Козаки освоювали за *Дніпровськими порогами* незаселені степи, на які не поширювалася влада ні польсько-литовських, ні татаро-турецьких загарбників.

Нижче Дніпровських порогів, де ріка ділиться та утворює острови, козаки ставили собі фортеці - «**острожки**».

Далі на місці дрібних побудували одну головну, яку назвали **Запорозька Січ** – фортеця козаків.



Цікаві факти про українських козаків

Чому саме Січ?



Укріплення створювалися із січених дерев'яних колод, які називали січами.

Першу Запорозьку Січ заснував князь **Дмитро Вишневецький** (1556).

У народних думах він відомий як *козак Байда*.

Цікаві факти про українських козаків

Запорозька Січ своїм суспільним укладом, структурою, військовою організацією, побутом і звичаями не мала аналогів.

Це зразок поєднання демократизму зі строгістю порядків і самодисципліни. Вона була колискою української державності, контролюючи значні території, утримуючи багатотисячну армію, адміністративний апарат.

Січовики мали символіку: прапори, гімн, герб.



Герб Січовиків

Цікаві факти про українських козаків

Столицею Запорозької Січі була могутня фортеця, оточена частоколом, у заборолах якого виставлено гармати.

На центральній площі стояли церква, скарбниця, військовий арсенал, майстерні.

Навколо них – курені-казарми, у яких жили запорожці. Козаки вибирали свою старшину – гетьмана, кошового отамана, курінних отаманів – вільним, демократичним голосуванням.

Збройні сили склалися з піхоти, кінноти, артилерії та морського флоту.



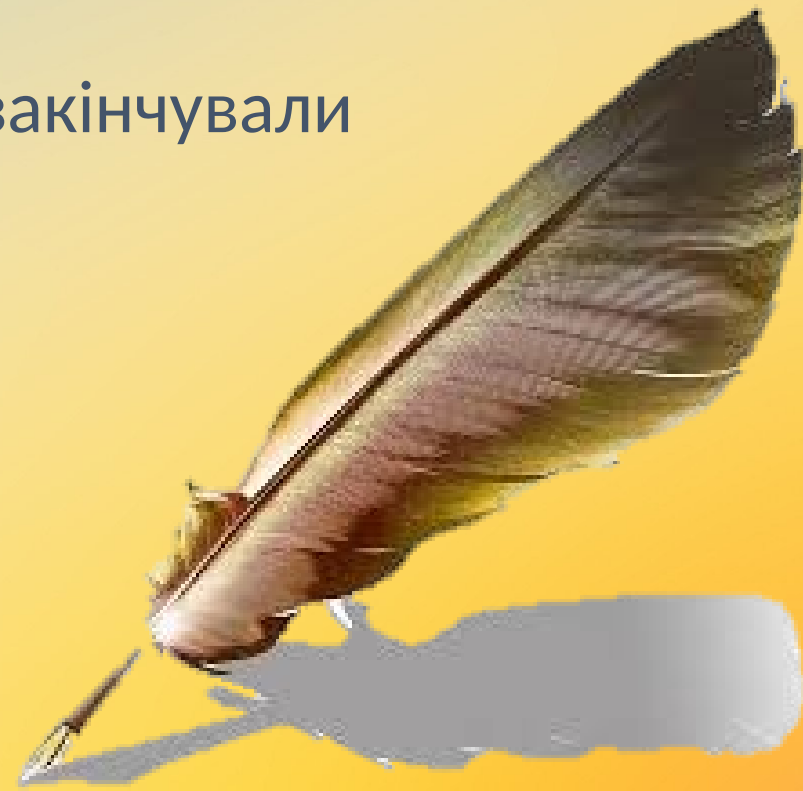
Цікаві факти про українських козаків

На Запорозькій Січі була постійна школа лицарського, військового мистецтва.

При січовій церкві діяла загальноосвітня школа.

Командний склад низового війська, як правило, був високоосвічений.

Полковники, сотники, чимало рядових козаків закінчували Києво-Могилянську академію або інші заклади.



Цікаві факти про українських козаків



На Запоріжжі діяло суворе законодавство, що не допускало будь-яких аморальних вчинків.

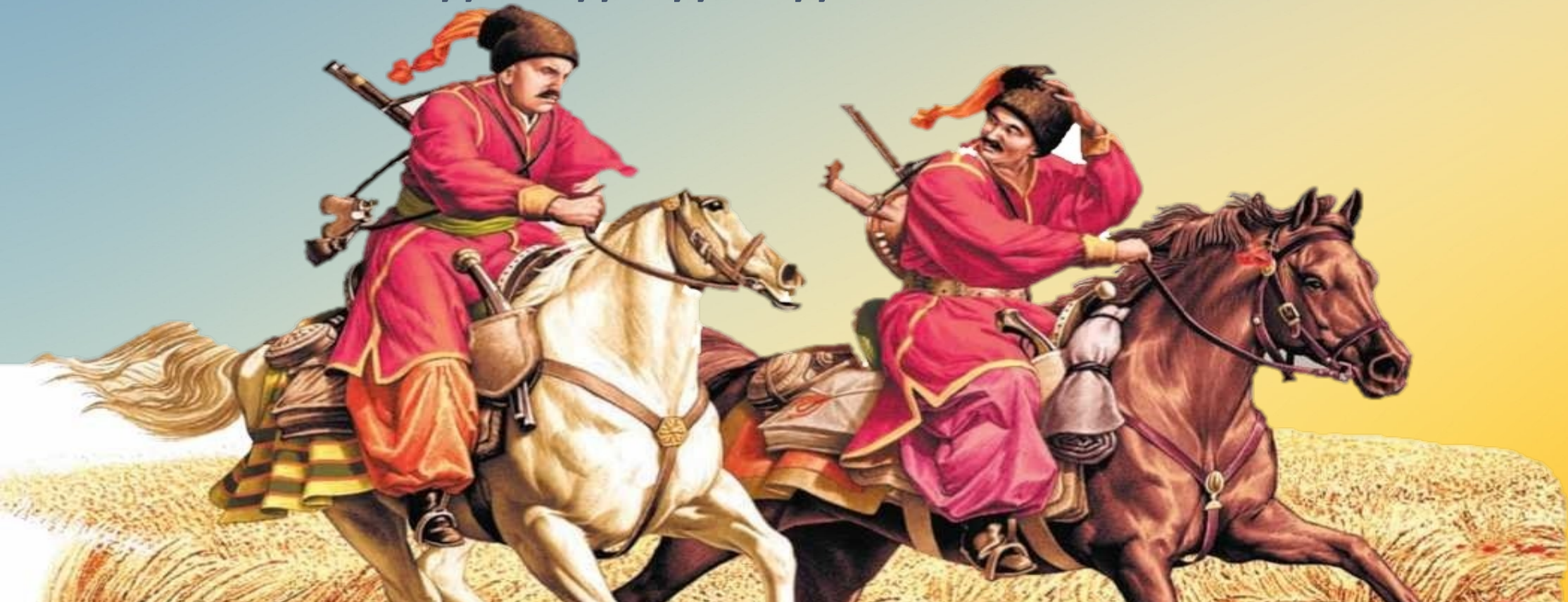
Нещадно викорінювалося злочинство, розбій, конокрадство.

Не було місця в цьому товаристві зраді, боягузтву, підлості, шахрайству.

Цікаві факти про українських козаків

Запорізькі козаки — це унікальна сторінка української історії, повна неймовірних традицій, звичаїв і вірувань.

Їхні ритуали та способи життя дивували сучасників і досі залишаються загадкою для дослідників.



Цікаві факти про українських козаків

Обряди прийняття в козаки

Обряд прийняття включав урочисту присягу на вірність, прийняття православ'я, якщо хтось сповідував іншу релігію.

Отримавши статус «молодика», він вивчав військову справу, правила поведінки справжнього козака, але на цей період підлягав приниженням і виконував найбруднішу роботу.

Це була своєрідна перевірка на стійкість і готовність стати частиною козацької громади.

Чуприна та вуса були невід'ємними атрибутами кожного козака.

Козаки вірили, що після загибелі янгол понесе їх на небо за чуприну.



Цікаві факти про українських козаків

Слобідські козаки

Під час козацько-польської війни польська шляхта не переставала нападати на землі Гетьманщини між річками Стиром, Случчю, Сожем і Прип'яттю.

Козаки не хотіли терпіти цих безчинств, переселились у глиб Гетьманщини та назвали свої поселення «**слободами**», які знаходились недалеко від *Рибного Плеса* (Острогозька), по ріках *Дінцю, Ворсклі, Харків*.

Від нападів кочівників козаки укріпляли свої слободи й організували військо для самозахисту.



Цікаві факти про українських козаків

Першими укріпленими слободами були: Харків, Суми, Охтирка, Острогозьк.

За назвами цих укріплень були і названі слобідські полки.

Коли Харківський полковник Донець збудував місто Ізюм, тоді Харківський полк поділився на Харківський та Ізюмський.

Цікаві факти про українських козаків

На базі слобідських полків було утворено *Слобідсько-Українську губернію* з центром у Харкові, а з військових формувань — гусарські полки з назвами, аналогічними попереднім — козацьким (Сумський, Охтирський, Харківський, Ізюмський, Острогозький).

Ці слобідські полки проіснували до *кінця 1764 року*.

Права слобідських полків були однаковими з Гетьманськими, знаходилися під владою Гетьмана до часів гетьмана Самойловича.



Образ козаків у музиці

Музика і мелос козаків справили потужний вплив на розвиток українського кобзарства.

Кобзарі-мандрівники, часто сліпі, стали носіями національної свідомості та народної творчості, виконуючи думи, історичні пісні та перекази.

Але їх просвітницька діяльність заборонялася, їх сотнями нищили, прирікали на вимирання.



Образ козаків у музиці

Козацька героїка, козацька самодіяльна та кобзарська музика вплинули на професійну творчість багатьох композиторів:

С. Гулака-Артемовського (опера «Запорожець за Дунаєм»);

М. Лисенка (опери «Тарас Бульба», «Енеїда», оперета «Чорноморці», численні обробки народних історичних пісень і пісень на слова Т. Шевченка);

П. Ніщинського (хор «Закувала та сива зозуля», обробки народних пісень: «Байда», «Козак Софрон», «Ой гук, мати гук»);

М. Леонтовича (обробка народної пісні «Козака несуть»);

П. Козицького (симфонічна сюїта «Козак Голота»);

М. Вериківського (опера «Сотник», симфонічна поема «Петро Конашевич-Сагайдачний», кантата «Дума про дівку-бранку»);

Л. Ревуцького (збірник «Козацькі пісні», обробка народних мелодій);

К. Данькевича (опера й сюїта «Богдан Хмельницький»),

В. Гомоляка (балет «Запорожці», музична драма «Маруся Чурай»),

А. Філіпенка (оперета «Людолови» за однойменним романом З. Тулуб);

Г. Майбороди (вокально-симфонічна поема «Запорожці»).



Образ козаків у музиці

Твори на козацьку тематику (пісні, партії з опер) посідали чільне місце у виконавській діяльності видатних співаків: *О. Мишуги, М. Менцинського, М. Донця, І. Козловського, М. Гришка, Б. Гмирі, А. Солов'яненка.*

У музиці образ козака *Мамая* знайшов відображення в піснях сучасних українських гуртів *Кому Вниз, Воплі Відоплясова, Багряний Шлях.*



Козацтво в образотворчому мистецтві

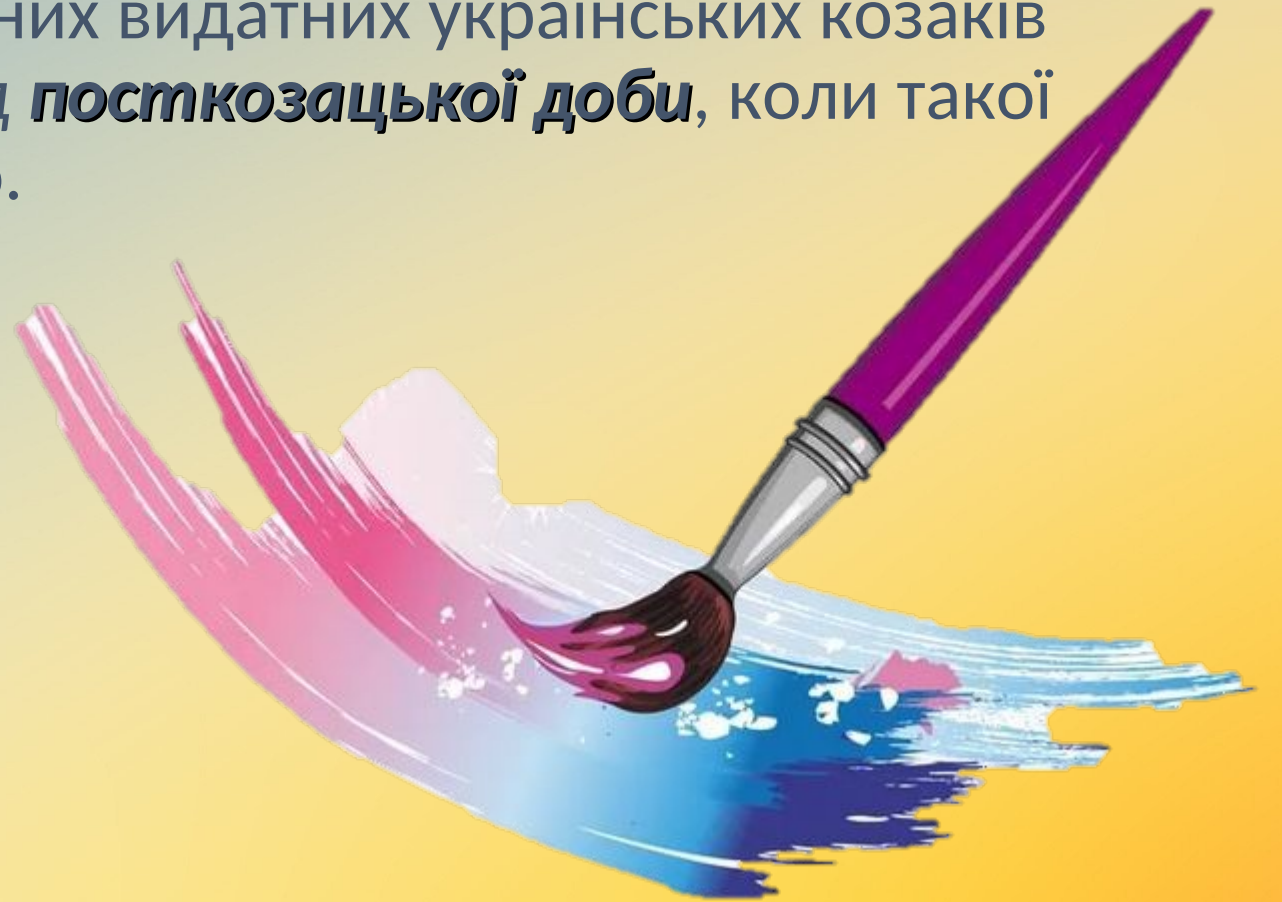


Народна картина «**Козак Мамай**» із зображенням козака-бандуриста в XVII - XIX ст. була найпопулярнішою на українських землях, особливо на **Полтавщині, Чернігівщині, Харківщині**, рідше на **Правобережжі**.

Нею селяни прикрашали свої хати, образ козака-бандуриста малювали на дверях і стінах хат, на скринях, кахлях і посуді.

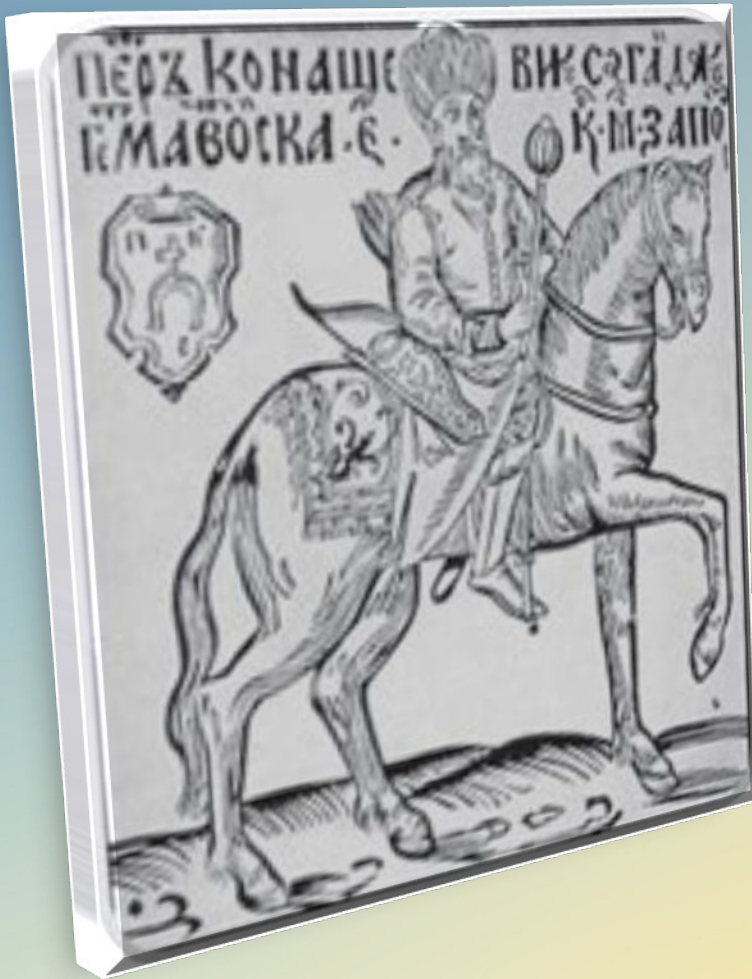
Козацтво в образотворчому мистецтві

Козацьку тематику в образотворчому мистецтві умовно можна поділити на два періоди – **період козацької доби**, коли митці могли творити художні образи конкретних видатних українських козаків із їхніх живих прототипів, і **період посткозацької доби**, коли такої можливості в митців уже не було.



Козацтво в образотворчому мистецтві

Козацька доба



Одними з перших образотворчих робіт козацької тематики є три гравюри, якими було ілюстровано панегірик ректора Київської братської школи (Касіяна Саковича), декламований на похороні гетьмана **П. Конашевича-Сагайдачного**.

Ці гравюри відтворювали похоронну хоругву з кінним портретом (вершник на коні) П. Конашевича-Сагайдачного та двома сюжетами: угорі – «Здобуття Кафи запорожцями», а внизу – «Герб Війська Запорозького» (постать козака з мушкетом через плече).

Козацтво в образотворчому мистецтві

Козацька доба

Намальовані з натури портрети гетьмана *Богдана Хмельницького* не збереглися.

Більшість відомих сьогодні його портретів виконано за гравюрою на міді голландського художника Вільгельма Гондіуса (1597–1658).

Вірогідно, ця гравюра вважалася найдостовірнішим із зображень гетьмана.

Події національної революції 1648 – 1676 рр., образи яскраво відображені в низці творів іконопису, зокрема в «*Козацьких Покровах*».



Козацтво в образотворчому мистецтві

Козацька доба



У Свято-Покровській церкві м. Нікополь зберігалася січова ікона з портретом **П. Калнишевського**, останнього кошового отамана (копія XIX ст., Одеський краєзнавчий музей).

У настінних розписах Свято-Троїцької надбрамної церкви **Києво-Печерської лаври** (вони вважаються найвизначнішою пам'яткою українського монументального мистецтва XVIII ст.) у композиції «**Перший Нікейський собор**» поруч із духовенством зображена група представників козацької старшини на чолі з гетьманом **І. Скоропадським**.

Козацтво в образотворчому мистецтві

Козацька доба

До середини XVII ст. портретний жанр був переважно пов'язаний з іконописом, а з другої половини XVII ст.

в Лівобережній Україні поширюється й у XVIII ст. розвивається світський портрет представників козацької верхівки – гетьманів, козацьких полковників, військових товаришів.

Авторами портретів були іконописці й цехові ремісники, випускники Київської академії та Харківського колегіуму, кріпосні художники.

Козацтво в образотворчому мистецтві

Посткозацька доба

Із ліквідацією Гетьманщини, Запорозької Січі розвиток козацького портретного жанру поступово згасає.

Тарас Шевченко в серії офортів «*Живописна Україна*» (1844) вперше в українській станковій графіці поставив за мету показати картини сучасного життя народу у зв'язку з його історичним минулим.

Його офорти «*Дари в Чигирині 1649 року*», «*Старости*», «*Судна рада*», «*Казка*», «*У Києві*», «*Видубицький монастир у Києві*» стали одним із найвидатніших явищ української художньої культури й не мають аналогів у мистецтві слов'янських народів.

Козацтво в образотворчому мистецтві

Посткозацька доба



Тарас Шевченко завжди вносив багато особистого в зображення архітектурних пам'яток і краєвидів, пов'язаних із темою козацтва («Будинок І. Котляревського в Полтаві», «Мотрин монастир», «Чумаки серед могил», «Коло Седнева» та ін.).

Творчість Т. Г. Шевченка вплинула на підвищення уваги художників до України.

В українському мистецтві працювали його послідовники – Л. Жемчужников, І. Соколов, К. Трутовський.

Козацтво в образотворчому мистецтві

Посткозацька доба

Темі козацтва надавали важливе місце у своїй творчості такі українські художники: П. Мартинович, О. Сластіон, С. Васильківський, М. Самокиш, М. Пимоненко, Ф. Красицький, О. Мурашко, А. Ждаха, І. Їжакевич, К. Устиянович, М. Івасюк, А. Манастирський, І. Задорожний, М. Глущенко, М. Бутович, М. Залізняк, С. Наливайко, С. Караффи-Корбут та інші.



Козацтво в образотворчому мистецтві

Посткозацька доба



У багатьох художників переважав героїзований, овіяний бойовою романтикою образ запорозького козацтва.

Полотно І. Рєпіна «*Запорожці пишуть листа турецькому султану*» вважається апофеозом героїки України.

Учні Іллі Рєпіна малювали конкурсні роботи на сюжети з історії козацтва.

Козацтво в образотворчому мистецтві

Посткозацька доба

Тема козацтва звучала й у книжковій графіці та в театрі: вона блискуче втілювалася в ілюстраціях Г. І. Нарбута (до «Енеїди» І. Котляревського та до «Української абетки»), М. Бойчука, І. Падалки, М. Дерегуса, В. Касіяна, І. Їжакевича, В. Седляра (ілюстрації до творів І. Котляревського, Т. Шевченка), Г. Якутовича, А. Базилевича, О. Данченка.

В оформленні вистав розкрився творчий пошук художників українського театру: А. Петрицького, В. Меллера, К. Єлеви, Ф. Кричевського, О. Хвостенка-Хвостова та інших.



Образ козацтва у літературі



*У млі козаки поспішають — ідуть.
І мрію, і мужність у серці несуть*
А. Юриняк

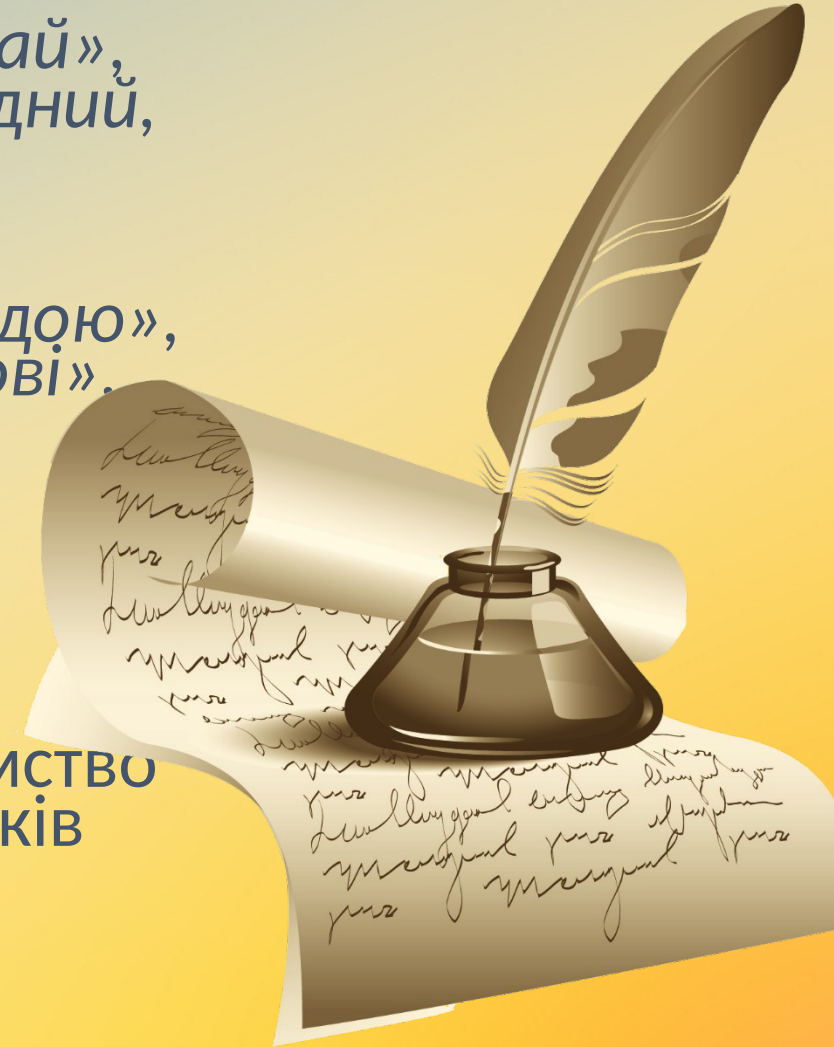
Образ козака як національного героя вплинув на творчість українських і зарубіжних письменників, зумовив появу великої кількості літературних творів, присвячених цій тематиці.

Образ козацтва у літературі

Важливим провісником української художньої літератури про козацтво був народний історичний епос:

- **думи** («Отаман Матяш старий», «Козак Мамай», «Івась Удовиченко», Коновченко», «Хведір безрідний, бездольний», «Маруся Богуславка» та інші);
- **історичні пісні** («Ой на горі та женці жнуть», «Ой у степу криниченька», «Стоїть явір над водою», «Іхав козак за Дунай», «Гомін, гомін, гомін по діброві», «Ой зацвіла калинонька у темному лузі», «Засвістали козаченьки» («Засвіт встали козаченьки»)).

У них оспівано мужність і патріотизм козаків, прославлялися **Запорозька Січ**, її ватажки, побратимство та взаємна виручка, рятування бранців-невільників із турецького й татарського полону.



Образ козацтва у літературі

Козацька тематика простежується у творчості таких видатних українських майстрів:

- **Я. Бакалець, Я. Яріш** («Із сьомого дна»);
- **Л. Боровиковський** (вірші «Козак», «Розставання», «Бандурист»);
- **М. Брацило** (поетична збірка «Шовкова держава»);
- **В. Буженко** (історична оповідь «Іван Сулима»);
- **М. Вінграновський** (казка «Козак Петро Мамарига», роман «Северин Наливайко», вірш «Ніч Івана Богуна»);
- **М. Гоголь** (повість «Тарас Бульба»);
- **О. Гончар** (романи «Прапороносці», «Собор»);
- **Л. Горлач** (історичний роман у віршах «Мамай»);
- **Є. Гребінка** (роман «Чайковський», вірш «Козак на чужині»);
- **О. Довженко** (повість «Тарас Бульба», п'єса «Потомки запорожців»);



Образ козацтва у літературі

- **І. Драч** (вірш «Баляда про люльку»);
- **П. Загребельний** (романи: «Я, Богдан», «Роксолана», «Первоміст. Смерть у Києві», «Євпраксія», оповідання «Гопак під шибеницею»);
- **Р. Іваничук** (роман «Орда», «Мальви», «Журавлиний крик»);
- **О. Ільченко** (роман «Козацькому роду нема переводу, або ж Козак Мамай і Чужа Молодиця»);
- **І. Калинець** (збірка поезій «Міф про козака Мамаю»);
- **А. Кащенко** («Оповідання про славне Військо Запорізьке низове», «Зруйноване гніздо», «З Дніпра на Дунай», «Над Кодацьким порогом. Про гетьмана Івана Сулиму», «У запалі боротьби»);
- **К. Когтянц** (роман «Обре, сховайся добре!»);
- **Л. Костенко** («Берестечко», «Маруся Чурай»);



Образ козацтва у літературі

- **І. Котляревський** («Енеїда»);
- **П. Куліш** (романи «Михайло Чарнишенко, або Малоросія вісімдесят років тому», «Чорна рада», драма «Байда, князь Вишневецький», «Січові гості»);
- **Б. Лепкий** («Крутіж», «Сотниківна», «Орли», «Мазепа»);
- **Т. Литовченко** («Помститися імператору», «Орлі, син Орлика»);
- **Ю. Логвин** («Танці Шайтана», «На козаку нема знаку?»);
- **В. Малик** (тетралогія: «Таємний посол» («Посол Урус-Шайтана», «Фірман султана», «Чорний вершник», «Шовковий шнурок»);
- **Ю. Логвин** («Танці Шайтана», «На козаку нема знаку?»);
- **Зірка Мензатюк** («Таємниця козацької шаблі»);
- **А. Метлинський** (вірші «Козача смерть», «Козак та буря», «Козак, гайдамак, чумак», «Бандура», «Гетьман» та інші);



Образ козацтва у літературі

- **Ю. Мушкетик** (повісті та романи: «Жовтий цвіт кульбаби», «Яса», «Гетьманський скарб», «На брата брат», «Останній гетьман»);
- **І. Нечуй-Левицький** (казка «Запорожці», «Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом», «Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський», Українські гетьмани Брюховецький та Тетеря»);
- **Д. Павличко** (вірш «Згадав я Чигирин. Моя печале...», поема «Петро Могила», «Портрети»);
- **І. Павлюк** (поема «Бут», книга віршів «Танець Мамая»);
- **П. Панч** (повість «Голубі ешелони», «Дороговказ»);
- **В. Рутківський** (роман «Джури козака Швайки»);
- **І. Світличний** (поема «Курбас», сонети «Козацька голова – на палі...», «Моєму землякові», «Тарас Бульба»)



Образ козацтва у літературі

- **О. Соколовський** (історичний роман «Богун»);
- **В. Сосюра** (автобіографічний роман «Третя рота», поема «Мазепа»);
- **М. Старицький** (повість «Облога Буші», драма «Маруся Богуславка»);
- **З. Тулуб** (історичні романи «Людолови», «Сагайдачний»);
- **Леся Українка** (вірші «Ой високо сонце в яснім небі стало...», «Калина»);
- **І. Франко** (поема «Хрест чигиринський», оповідання «Хмельницький і ворожбит», поема «На Святоюрській горі»);
- **А. Чайковський** (оповідання з козацької старовини «Козацька помста», повість «За сестрою»);
- **В. Чемерис** (роман «Фортеця на Борисфені»);

Образ козацтва у літературі

Тарас Григорович Шевченко пишався приналежністю до козацтва.

Саме тому він так натхненно оспівав козаків у своїх творах: **поемах** («Тарасова ніч», «Гамалія», «Іван Підкова», «Невольник», «Чернець», «Гайдамаки», «Іржавець»), **драмі** «Никита Гайдай»; **п'єсі** «Назар Стодоля»; **баладі** «Хустина»; **віршах** («Холодний яр», «До Основ'яненка», «Ой крикнули сірії гуси», «Іван Підкова», «У неділеньку у святую», «Сон» («Гори мої, високії...»), «Ой чого ти почорніло, зеленее поле?», «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє», «Розрита могила», «Стоїть в селі Суботові...», «Чигирине, Чигирине...»).



Образ козацтва у літературі

Тема козацтва простежується й у творчості **зарубіжних письменників**: Д. Байрона (поема «Мазепа»), Вольтера, П. Меріме, Г-В. Міллера, Ю. Словацького («Жмії», «Срібний сон Саломеї»), Г. Сенкевича (роман «Вогнем і мечем»), Северина Гощинського (повість «Вернигора», поема «Канівський замок»), Юзефа Богдана Залеського (дума «Зозулич»), Тимка Падури (вірші «Козак», «Січовий»), **Александра Грози** (поема «Канівський староста») та багатьох інших.



Фільми про українське козацтво



Найпершим фільмом про козаків вважається «*Чорна рада*» (1918).

Але це втрачений фільм, знятий на кіностудії «Українфільм» за вказівкою гетьмана Павла Скоропадського.

[«Чорна рада». Історична драма.
2000 рік](#)

Фільми про козаків

Інші телесеріали, повнометражні та короткометражні фільми:

- «Мазепа, національний герой України» (1919, режисер М. Бергер);
- «Козаки» (1928, режисер Дж. Браун);
- «Козаки» (1928, режисер В. Барський);
- «Дума про козака Голоту» (1937, режисер І. Савченко);
- «Запорожець за Дунаєм» (1937, режисер І. Кавалерідзе);
- «Козаки у вигнанні» (1939, режисер Едгар Георг Ульмер);
- «Богдан Хмельницький» (1941, режисер І. Савченко);
- «Козаки» (1961, режисер В. Пронін);
- «Вогнем і мечем» (1962, режисер Ф. Черкіо; 1999, режисер Є. Гофман);



Фільми про козаків

- «Як козаки куліш варили» (1967, режисер В. Дахно),
- «Як козак щастя шукав» (1969, режисер В. Дахно),
- «Як козаки у футбол грали» (1970, режисер В. Дахно),
- «Кінець отамана» (1970, режисер Ш. Айманов),
- «Пропала грамота» (1972, режисер Б. Івченко),
- «Чорна Долина» (1990, режисер Б. Шиленко),
- «Тримайся, козаче!» (1991, режисер В. Семенів),
- «Козаки йдуть» (1991, режисер С. Омельчук),
- «Вперед, за скарбами гетьмана!» (1993, режисер В. Кастеллі),
- «Гетьманські клейноди» (1993, режисер Л. Осика),

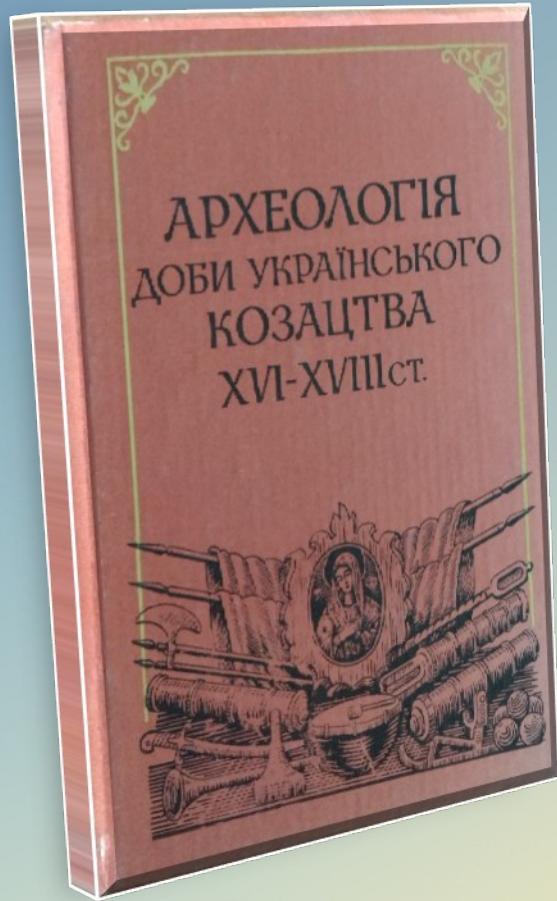


Фільми про козаків

- «Дорога на Січ» (1994, режисер С. Омельчук),
- «Молитва за гетьмана Мазепу» (2001, режисер Ю. Ілленко),
- «Чорна Рада» (2002, режисер М. Засеєв-Руденко),
- «Мамай» (2003, режисер О. Санін),
- «Богдан-Зиновій Хмельницький» (2006, режисери М. Кульчицька, М. Мащенко),
- «Тарас Бульба» (2009, режисер В. Бортко),
- «Гетьман» (2015, режисер В. Ямбурський),
- «Козаки. Футбол» (2016, режисер М. Медвідь),
- «Чорний козак» (2018, режисер В. Чабанюк),
- «Пекельна Хоругва, або Різдво Козацьке» (2019, режисер М. Костров),
- «Козаки. Абсолютно брехлива історія» (2020, режисер О. Березань),
- «Толока» (2020, режисер М. Ілленко),
- «Легенди Чарівнолісся» (2021, режисер В. Андрієнко),
- «Максим Оса та золото Песиголовця» (2022), режисер М. Латик).



Із фонду бібліотеки ХАНО

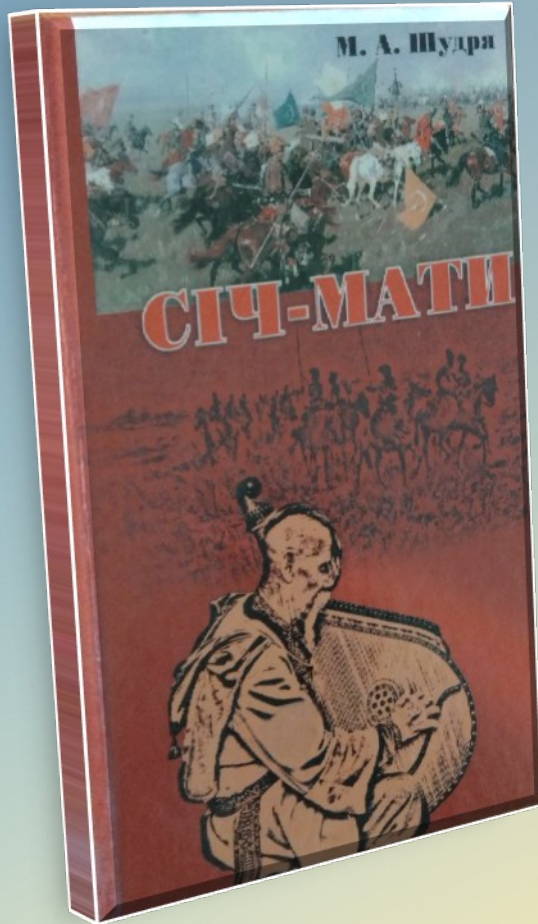


У посібнику йдеться про матеріальну й духовну культуру України XVI – XVIII ст.

Після короткого огляду про походження українського козацтва подаються дані про Січі Низового Дніпра, паланки, зимівники, цвинтарі, а також культову і цивільну архітектуру.

Археологія доби українського козацтва XVI-XVIII ст. / Д. Я. Телегін, І. С. Винокур, О. М. Титова, І. К. Свєшніков та ін. — К. : ІЗМН, 1997. — 336 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



Книга «Січ-Мати» вражає спогадами про українських козаків та їхніх видатних ватажків.

Вона слугує великим кроком на шляху до вивчення глибокої та повноводної, як наш Дніпро-Славутич, історії запорізької демократично-правової державності.

Шудря М. А. Січ-мати / М. А. Шудря. — К. : Фоліо, 2008. — 560 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



Перу визначного історика українського зарубіжжя Б. Крупницького, самобутній талант якого розквітнув на чужині після вимушеної еміграції, належить понад 120 наукових праць.

Особливо ретельно та всебічно розробляв він тему Мазепіани.

Тож не дивина, що книга «Гетьман Мазепа та його доба» є одним із найповніших досліджень з означеної тематики.

Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба / Б. Д. Крупницький, В. М. Горобець. — К. : Україна, 2001. — 240 с.

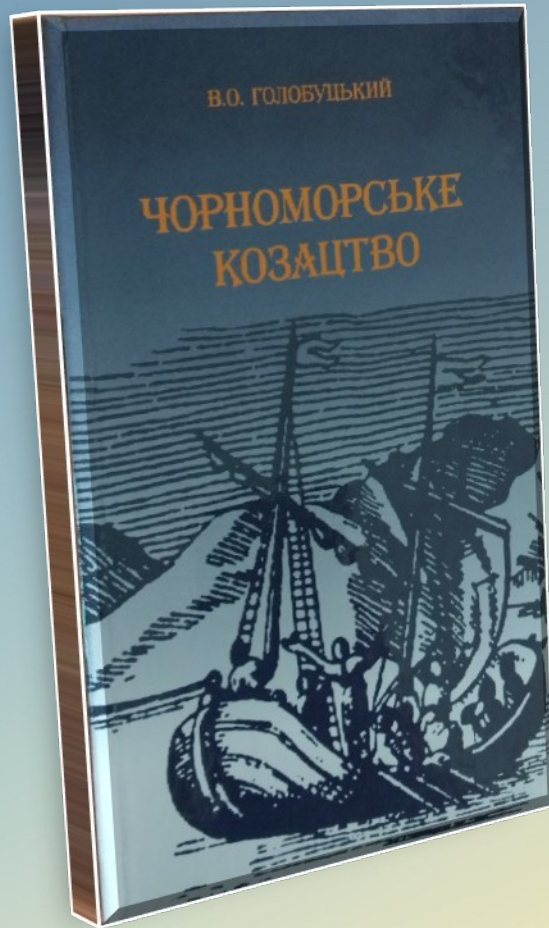
Із фонду бібліотеки ХАНО



Гостросюжетна історична повість Марії Пригари розповідає про долю малого козацького джури Михайлика, його пригоди на Січі та участь у боях під Хотинном, про непрості стосунки двох славетних отаманів, які очолювали козацьке військо в боях.

Пригара М. А. Михайлик — джура козацький : історична повість / М. А. Пригара. — К. : Веселка, 2004. — 146 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



Книга охоплює період останніх десятиліть Запорізької Січі та весь час існування Чорноморського козацького війська, сформованого з колишніх запорожців.

Головну увагу в цій праці автор акцентує на питаннях соціально-економічної історії чорноморського козацтва.

Голобуцький В. О. Чорноморське козацтво / В. О. Голобуцький, П. В. Голобуцький. — Дніпропетровськ : Січ, 2008. — 494 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО

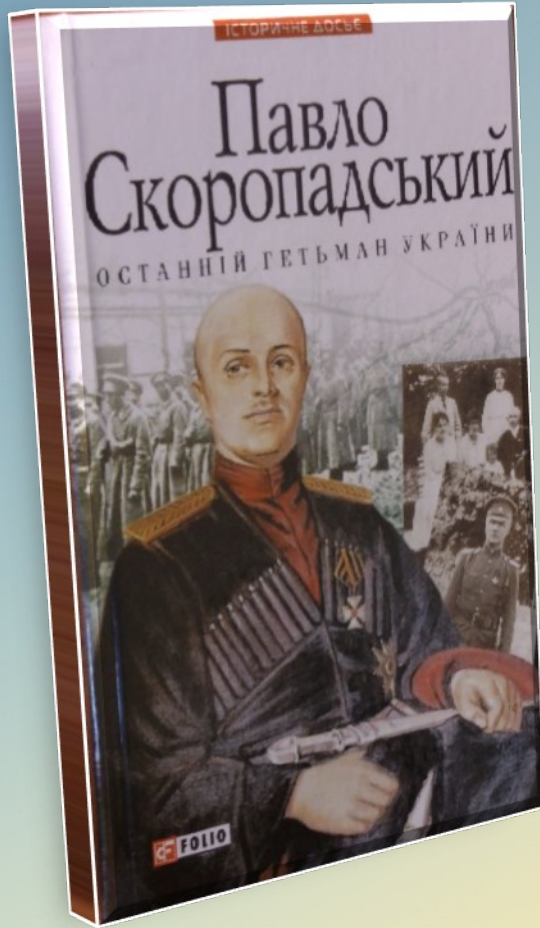


У книзі розкриваються важливі відгалуження минулого козацтва, чого немає в поважних узагальнюючих виданнях з історії України.

Книга відрізняється розкутістю думок, оригінальністю поглядів, цікавістю викладу. Вона буде добрим помічником не лише для учнів і студентів, викладачів-істориків, а й для широкого кола читачів.

Сердюк О. Лицарі сонця / О. М. Сердюк. — Друге видання. — Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. — 476 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



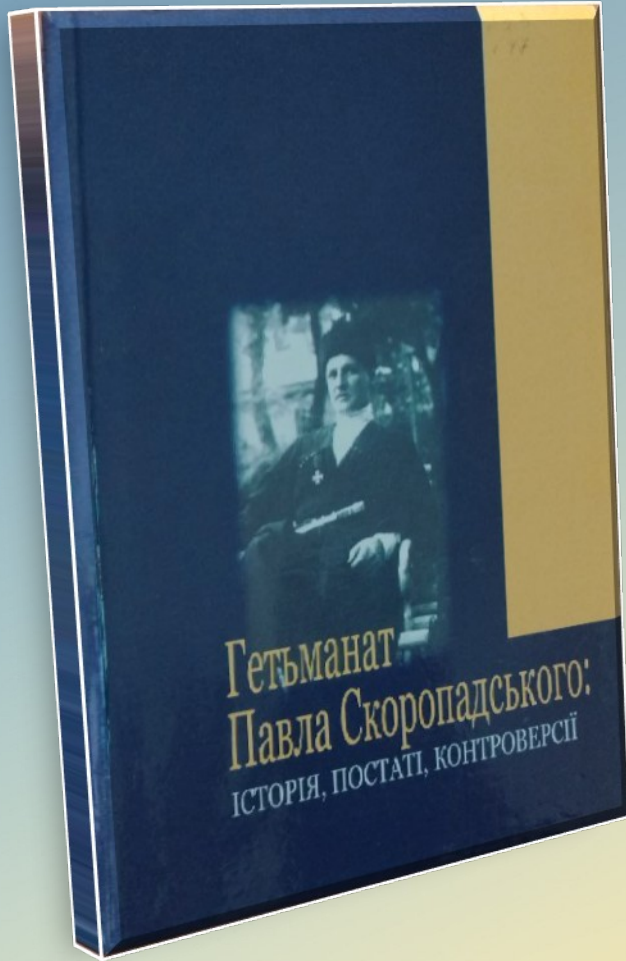
Книга відомого історика В. Савченка присвячена Павлу Скоропадському, останньому гетьману України.

Ким же він був насправді?

Відповідь на це запитання ви зможете знайти в цій книзі, при написання якої автор використав архівні матеріали, документальні джерела, спогади учасників подій.

Савченко В. А. Павло Скоропадський — останній гетьман України / В. А. Савченко, Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. — Х. : Фоліо, 2008. — 380 с.

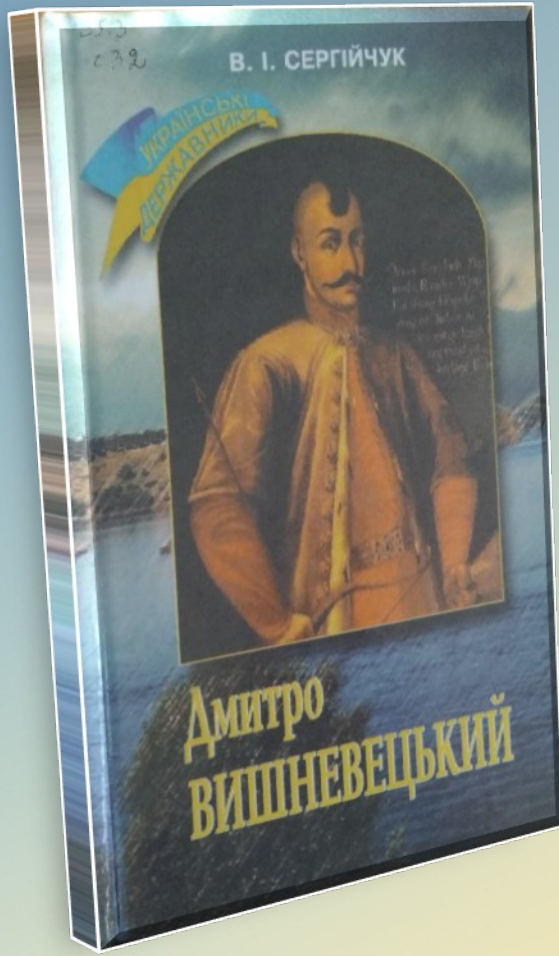
Із фонду бібліотеки ХАНО



В основу збірника покладено матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрoверсії», присвяченої 90-річчю утворення Української держави та 135-річчю від дня народження Павла Скоропадського.

Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрoверсії : збірник / В. Ф. Верстюк. — К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2008. — 320 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



Наукова розвідка про легендарного козацького ватажка Дмитра Вишневецького (Байдю), засновника Запорізької Січі — суспільно-політичної та військово-адміністративної організації козацтва, що стала наріжним каменем відродження української державності.

Сергійчук В. І. Дмитро Вишневецький / В. І. Сергійчук. — К. : Україна, 2003. — 192 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО

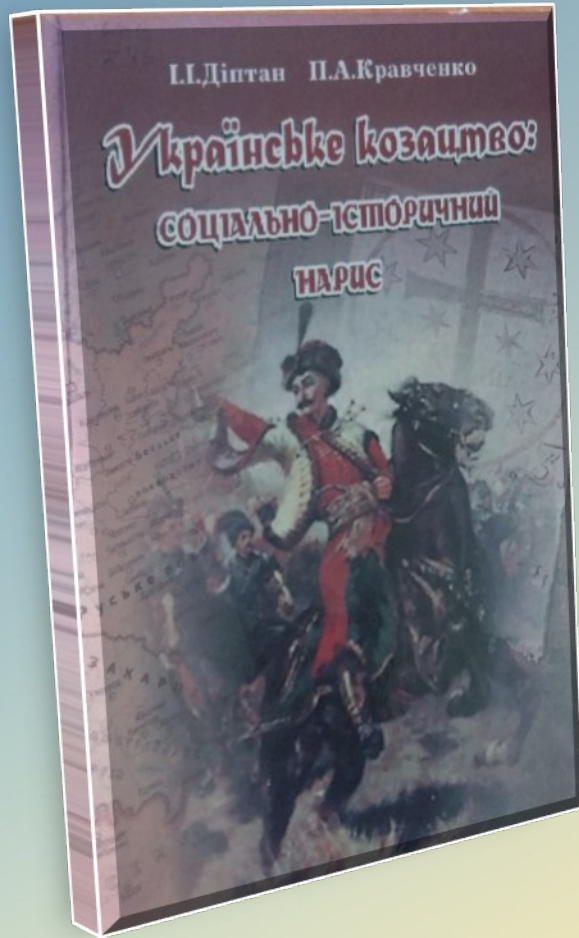


Книга містить величезний масив інформації про становлення, розвиток і руйнацію Козацької держави.

Значну увагу приділено міжконфесійному становленню та стосункам українців, широко висвітлено діяльність політичних і військових діячів доби Козацької держави.

Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI-XVIII ст.
/ В. О. Шевчук. — К. : Грамота, 2007. — 720 с.

Із фонду бібліотеки ХАНО



Запропоноване видання є викладом окремих актуальних питань вітчизняного козакознавства.

Автори обстоюють думку про феноменальну роль українського козацтва в національно-державному бутті українства, про виняткове місце «Козацької доби» у вітчизняній минувшині.

Діптан І. І. Українське козацтво: соціально-історичний нарис (у 2-х частинах) / І. І. Діптан, П. А. Кравченко. — Полтава : АСМІ, 2008. — 360 с.

Українське козацтво є важливим і надзвичайно цікавим явищем в історії не лише України, а й світу.

Протягом кількох століть козаки відігравали ключову роль у формуванні політичної та соціальної структури нашої країни.

Їхній образ знайшов відображення в піснях, літературі та мистецтві, символізуючи гордість і славу України, а також уособлюючи єдність українців, їхню самовіддану боротьбу за незалежність.

1 жовтня відзначають **День українського козацтва**.

Цей день також відомий як Покрова Пресвятої Богородиці, яка є покровителькою козаків.



Методичний кейс



Вірші про козаків:

- [Вірші про козаків для дітей](#)
- [Вірші про козаків для дітей](#)
- [Вірші для дітей про козаків](#)
- [ТОП-15 віршів про козаків та козацтво](#)
- [Козацькі вірші](#)
- [Вірші про козаків та Україну: поглиблене відображення національної ідентичності](#)

Сценарії свят:

- [Сценарії до Дня українського козацтва](#)
- [Сценарій свята до Дня козацтва](#)
- [Сценарій свята до Дня «Козацтва»](#)
- [Сценарій свята до Дня Українського козацтва](#)
- [Сценарій спортивно-туристичного свята «Ми роду козацького діти», присвяченого Дню Українського козацтва](#)
- [Сценарій до свята «День Українського козацтва»](#)
- [Сценарій \(ток-шоу\) свята до Дня Українського козацтва](#)
- [Виховний захід «Козацький рід не згине повік»](#)

Тематичні літературні ігри та вікторини:

- [Ігри на свято «Козацькі змагання»](#)
- [Гра-вікторина до Дня Українського козацтва](#)
- [Козацька гра-квест «Козацькі забави»](#)
- [Квест-вікторина «Козацькому роду нема переводу!»](#)
- [Гра «Що ми знаємо про козаків?»](#)
- [Вікторина «Продовж прислів'я про козаків...»](#)
- [Філворд в анаграмах «Козацькому роду нема переводу!»](#)

Тематичні матеріали:

- [Матеріали до уроків про козацтво](#)
- [Козаччина – героїчна сторінка в історії України: тематична виставка Універсального підсобного фонду Відділу комплексного бібліотечного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського](#)
- [День козацтва: підбірка матеріалів для 1-4 класів](#)
- [Прислів'я про козаків. Продовж прислів'я. Дидактичний матеріал. День козацтва.](#)
- [5 цікавих легенд про українських козаків](#)
- [Образ життя та заняття козаків](#)
- **Список фільмів та серіалів про козаків**

Використана література:

- Історія козацтва та його роль в державотворенні <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4154/>
- Козацтво: історія, традиції та культурний спадок <http://www.up.mk.ua/uk/articles/151324>
- Козацтво українське в образотворчому мистецтві // Енциклопедія історії України / Інститут історії України НАНУ http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIu&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kozactvo_v_obrazotv_mystectvi
- Роль козацтва в історії українського народу // УкрЛіб: Бібліотека української літератури <https://www.ukrlib.com.ua/sochm/printout.php?id=1237>
- Славне козацтво в художній літературі <https://lib.ddpu.edu.ua/index.php/homepage/homepage-15/112-slavne-kozatstvo-v-khudozhnij-literaturi.html>
- Список фільмів та серіалів про козаків https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%84%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D1%96%D0%B2
- Українське козацтво https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE
- 6 найдивніших традицій українських козаків, про які не розповідають у школі <https://www.rbc.ua/rus/styler/6-naydivnishih-traditsiy-ukrayinskih-kozakiv-1727668627.html>
- Фото та картинки без покликань зроблені за допомогою ШІ.

Дякуємо за увагу!

